

СОВРЕМЕННЫЕ ТЕНДЕНЦИИ МЕНЕДЖМЕНТА В УКРАИНЕ: ПРАВОВЫЕ И ЭКОНОМИЧЕСКИЕ АСПЕКТЫ

Н.Е. ДЕСЬВА, к.е.н., доцент,

ДВНЗ «Донецкий национальный технический университет»

ОЦІНКА СТАНУ КОРПОРАТИВНОГО УПРАВЛІННЯ ЛІДЕРІВ ФОНДОВОГО РИНКУ УКРАЇНИ

Одним із проявів впливу світової фінансової кризи на економіку України є фондова криза, яка виникла унаслідок шоків на ринку цінних паперів у вигляді масштабних падінь курсів цінних паперів, розривів ліквідності ринку, різкого підвищення процента. Індекс ПФТС є основним індикатором фондового ринку України, який починаючи з кінця 2005 р. зріс із 353,0 до максимуму 1208,61 у 2008 р. і досяг свого історичного мінімуму 06.03.09 р. – 199,12.

Особливості системи індикаторів, що використовуються з метою аналізу розвинутих фондових ринків і ринків, що розвиваються, досліджуються у працях Л.М. Зомчак [1], В.С. Романова [2], І.І. Нескородевої [3]. У них розроблено багатомірну класифікацію індикаторів фондового ринку, визначено основні методичні підходи до їх розробки, запропоновано уніфіковані алгоритми побудови індексів і рейтингів фондових ринків країн, що розвиваються. Обговорюються також причини падіння фондових індексів в умовах фінансових криз: спекулятивна гра з рухом цін на фондові папери за межі ринкової вартості бізнесу, який вони виражають; спекулятивні атаки на ринках базисних і похідних фінансових інструментів; втеча капіталів нерезидентів; дефолти банків [4, с.5]. Разом з тим недостатньо поясненими залишаються причини низьких оціночних показників українських компаній.

Метою статті є оцінка стану корпоративного управління 20 емітентів, акції яких входять до індексного кошику ПФТС. Інформаційну основу дослідження склали дані Інтернет-порталу www.smida.gov.ua. Це єдиний інформаційний масив даних про емітентів цінних паперів, який ведеться Державною установою «Агентство з розвитку інфраструктури фондового ринку України», створеною в 1998 р. при Державній комісії з цінних паперів та фондового ринку.

Коло досліджуваних підприємств і структуру їх власності наведено у табл. 1. У 15 емітентів (75%) на особи, що володіють значним пакетом акцій, приходиться більше 75% від їх

загальної кількості, лише на одному підприємстві (ВАТ «Мотор Січ») їм не належить контрольний пакет. Це означає, що корпоративна власність лідерів ПФТС є високо концентрованою. Лише 10 емітентів (50%) протягом 2007-2008 рр. нараховували і сплачували дивіденди (ВАТ «Райффайзен Банк Аваль», ВАТ «Крюківський вагонобудівний завод», ВАТ «Мотор Січ», ВАТ «Центренерго», ВАТ «Київенерго», ВАТ «Західенерго», ВАТ «Укртелеком», ВАТ «ІНТЕРПАЙП Нижньодніпровський трубопрокатний завод», ВАТ «Концерн Стирол», ВАТ «Полтавський ГЗК»).

На 6 підприємствах протягом трьох минулих років проводилися позачергові збори акціонерів: один раз (ВАТ «Дніпроенерго», ВАТ «Київенерго»), два – ВАТ «АКБ «Укрсоцбанк», ВАТ «Райффайзен Банк Аваль», ВАТ «Полтавський ГЗК», три – ВАТ «ІНТЕРПАЙП Нижньодніпровський трубопрокатний завод».

Причинами позачергових зборів акціонерів є: додатковий випуск акцій (ВАТ «Райффайзен Банк Аваль», ВАТ «Азовсталь», ВАТ «Єнакієвський металургійний завод», ВАТ «Дніпроенерго», ВАТ «Полтавський ГЗК»), унесення змін до статуту, зміни у складі ревізійної комісії, обрання або відкликання членів спостережної ради, створення підприємств із участю ВАТ («Сумське машинобудівне НВО ім. Фрунзе»), схвалення укладання кредитного договору (ВАТ «Алчевський металургійний комбінат»), реорганізація (ВАТ «Азовсталь»).

Відповідно ст. 41 Закону України «Про господарські товариства» реєстрація акціонерів (їх представників), які прибули для участі у загальних зборах, здійснюється згідно з реєстром акціонерів у день проведення загальних зборів виконавчим органом акціонерного товариства або реєстратором на підставі укладеного з ним договору [5]. У 2007 р. на 11 підприємствах (55%) реєстрацію акціонерів здійснював незалежний реєстратор, на 8 підприємствах (40%) – мандатна комісія, призначена правлінням, на одному підприємстві (ВАТ «Мотор

© Н.Е. Десьва, 2009

Січ») – Правління. Прогресивними слід вважати зміни з цього питання, передбачені новим Законом «Про акціонерні товариства» [6]. Згідно ст. 40 реєстрацію акціонерів (їх представників) проводить реєстраційна комісія, яка призначається наглядовою радою. Повноваження реєстраційної комісії за договором можуть передаватися реєстратору або депозитарію товариства. У такому разі головою реєстраційної комісії є представник реєстратора або депозитарію. У 12 випадках (60%) контроль за

ходом реєстрації акціонерів або їх представників для участі в останніх загальних зборах не здійснювався. У 3 випадках (15%) контроль здійснювали акціонери, які володіють у сукупності більше ніж 10 відсотків (ВАТ «Райффайзен Банк Аваль», ВАТ «Азовсталь», ВАТ «Концерн Стирол»), у 5 випадках (25%) – ДКЦПФР (ВАТ «Укрнафта», ВАТ «Дніпроенерго», ВАТ «Київенерго», ВАТ «Західенерго», ВАТ «Укртелеком»).

Таблиця 1

Структура власності емітентів – лідерів ПФТС станом на 01.01.08 р.

№ п/п	Назва емітента (шифр у ПФТС)	Кількість осіб, що володіють 10 % та більше акцій емітента	Від загальної кількості акцій (у %)
1.	ВАТ «АКБ «Укрсоцбанк» (USCB)	1	86,15
2.	ВАТ «Райффайзен Банк Аваль» (BAVL)	1	95,68
3.	ВАТ «Авдіївський коксохімічний завод» (AVDK)	2	85,97
4.	ВАТ «Крюківський вагонобудівний завод» (KVBZ)	2	93,93
5.	ВАТ «Мотор Січ» (MSICH)	1	14,99
6.	ВАТ «Маріупольський завод важкого машинобудування» (MZVM)	3	80,47
7.	ВАТ «Сумське машинобудівне НВО ім.Фрунзе» (SMASH)	3	62,17
8.	ВАТ «Алчевський металургійний комбінат» (ALMK)	1	95,54
9.	ВАТ «Азовсталь» (AZST)	2	68,72
10.	ВАТ «Єнакієвський металургійний завод» (ENMZ)	2	85,56
11.	ВАТ «Маріупольський металургійний комбінат ім. Ілліча» (MMKI)	1	90,4
12.	ВАТ «Укрнафта» (UNAF)	1	50,0
13.	ВАТ «Центренерго» (CEEN)	1	78,29
14.	ВАТ «Дніпроенерго» (DNEN)	2	66,56
15.	ВАТ «Київенерго» (KIEN)	3	90,69
16.	ВАТ «Західенерго» (ZAEN)	2	80,11
17.	ВАТ «Укртелеком» (UTEL)	1	92,79
18.	ВАТ «ІНТЕРПАЙП Нижньодніпровський трубопрокатний завод» (NITR)	2	91,84
19.	ВАТ «Концерн Стирол» (STIR)	1	90,39
20.	ВАТ «Полтавський ГЗК» (PGOK)	2	96,46

У половині випадків голосування з питань порядку денного на загальних зборах останнього разу відбувалося підняттям карток, у половині – бюлетенями. Прогресивною новелою нового закону є обмеження способу голосування (ст. 43): голосування з питань порядку денного загальних зборів проводиться тільки з використанням бюлетенів для голосу-

вання: у товаристві, що здійснило публічне розміщення акцій, або з кількістю акціонерів - власників простих акцій товариства понад 100 осіб.

Відповідно ст. 51 Закону України «Про акціонерні товариства» у підприємствах з кількістю акціонерів – власників простих акцій 10 осіб і більше створення наглядової ради є

обов'язковим. У товаристві з кількістю акціонерів - власників простих акцій 9 осіб і менше у разі відсутності наглядової ради її повноваження здійснюються загальними зборами. На усіх досліджуваних підприємствах, окрім ВАТ «Укртелеком», створено спостережну раду. Однією особою вона представлена на ВАТ «Авдіївський коксохімічний завод» (до того ж репрезентує власника значного пакету акцій) і ВАТ «Єнакієвський металургійний завод». Кількість членів спостережної ради коливається від 3 (ВАТ «Азовсталь», ВАТ «Маріупольський металургійний комбінат ім. Ілліча») до 11 (ВАТ «Укрнафта»). У переважній більшості підприємств у склад цього органу входить 5-7 осіб. На 14 підприємствах (70%) члени наглядової ради не є їх робітниками.

По одному представнику держави входить у склад спостережних рад ВАТ «Маріупольський завод важкого машинобудування», ВАТ «Центрэнерго», ВАТ «Дніпроэнерго», ВАТ «Західенерго», шість – у ВАТ «Укрнафта». У склад спостережних рад ВАТ «Мотор Січ», ВАТ «Єнакієвський металургійний завод», ВАТ «Маріупольський металургійний комбінат ім. Ілліча», ВАТ «Укрнафта» не входить жодного власника значного пакету акцій. Натомість у ВАТ «Райффайзен Банк Аваль» їм належить 100%, у ВАТ «АКБ «Укрсоцбанк» - 60%. Значну долю у спостережній раді представників – юридичних осіб мають ВАТ «Райффайзен Банк Аваль», ВАТ «Єнакієвський металургійний завод», ВАТ «Укрнафта» – 100%, ВАТ «Маріупольський завод важкого машинобудування» – 71,4%, ВАТ «Азовсталь» - 66,67%, ВАТ «АКБ «Укрсоцбанк» - 60%.

Згідно ст. 55 Закону України «Про акціонерні товариства» засідання наглядової ради проводяться в міру необхідності з періодичністю, визначеною статутом, але не рідше одного разу на квартал. На рис.1 наведено середню кількість засідань спостережної ради протягом останніх трьох років. Рідше встановленої мінімальної періодичності засідали спостережні ради ВАТ «Дніпроэнерго» (3 рази), ВАТ «ММК ім. Ілліча», ВАТ «Мотор Січ» – по 2 рази, ВАТ «Азовсталь» – жодного разу. Разом з тим незрозуміло активно збирався цей орган у АКБ «Укрсоцбанк» – 110 разів.

Наглядова рада акціонерного товариства може утворювати постійні чи тимчасові комітети з числа її членів для вивчення і підготовки питань, що належать до її компетенції. У переважній більшості підприємств у складі спостережної ради не створено жодного комітету.

Комітети організовані лише у ВАТ «Райффайзен Банк Аваль», ВАТ «ІНТЕРПАЙП Нижньодніпровський трубопрокатний завод», ВАТ «Концерн Стирол»: аудиторський – у всіх; комітет з питань призначень і винагород – у ВАТ «ІНТЕРПАЙП Нижньодніпровський трубопрокатний завод», ВАТ «Концерн Стирол»; стратегічного планування – у ВАТ «Концерн Стирол». У складі Наглядової ради ВАТ «ІНТЕРПАЙП Нижньодніпровський трубопрокатний завод» створюються також такі постійні комітети: комітет з питань інвестицій та стратегії; комітет з питань фінансів та бюджету.

У разі необхідності Наглядова рада може створювати тимчасові комітети для вивчення та підготовки матеріалів з окремих питань діяльності Товариства, зокрема, комітет з реорганізації, з питань емісії цінних паперів, з питань оцінки діяльності виконавчого органу Товариства, з питань розслідування порушень посадових осіб та інші. У всіх підприємствах, за виключенням ВАТ «Авдіївський коксохімічний завод», ВАТ «Укртелеком» створено спеціальну посаду або відділ, що відповідає за роботу з акціонерами.

Член наглядової ради здійснює свої повноваження на підставі договору з товариством. У договорі з членом наглядової ради товариства може бути передбачена виплата йому винагороди та можливість сплати товариством за нього внесків на загальнообов'язкове державне пенсійне страхування. Визначення умов оплати покладається на загальні збори за затвердженим зборами кошторисом. На 9 досліджених підприємствах розмір винагороди членів спостережної ради є фіксованою сумою, на 9 – вони не отримують винагороди і на 2 (ВАТ «Дніпроэнерго», ВАТ «Полтавський ГЗК») – винагорода є відсотком від чистого прибутку або збільшення ринкової вартості акцій. У 12 акціонерних товариств (60%) у внутрішніх документах відсутні будь-які вимоги до членів спостережної ради, це: Авдіївський коксохімічний завод, Крюківський вагонобудівний завод, Сумське машинобудівне НВО ім.Фрунзе, Алчевський металургійний комбінат, Азовсталь, Єнакієвський металургійний завод, Центрэнерго, Дніпроэнерго, Київенерго, Західенерго, Укртелеком, ІНТЕРПАЙП Нижньодніпровський трубопрокатний завод.

Наглядова рада акціонерного товариства є органом, що здійснює захист прав акціонерів товариства. Але у більшості підприємств, у разі обрання нового члена спостережної ради, він самостійно ознайомився зі своїми правами

та обов'язками. Засідання спостережної ради, на якому нового члена ознайомили з його правами та обов'язками, було проведено лише на 5 підприємствах: ВАТ «Маріупольський металургійний комбінат ім. Ілліча», ВАТ «Дніпроенерго», ВАТ «Київенерго», ВАТ «Укртелеком», ВАТ «Західенерго».

ВАТ «Концерн Стирол», ВАТ «ІНТЕРПАЙП Нижньодніпровський трубопрокатний завод», ВАТ «Азовсталь», ВАТ «Сумське машинобудівне НВО ім.Фрунзе», ВАТ «Мотор Січ», ВАТ «Крюківський вагонобудівний завод», ВАТ «Авдіївський коксохімічний завод», ВАТ «Райффайзен Банк Аваль», АКБ Укрсоцбанк.

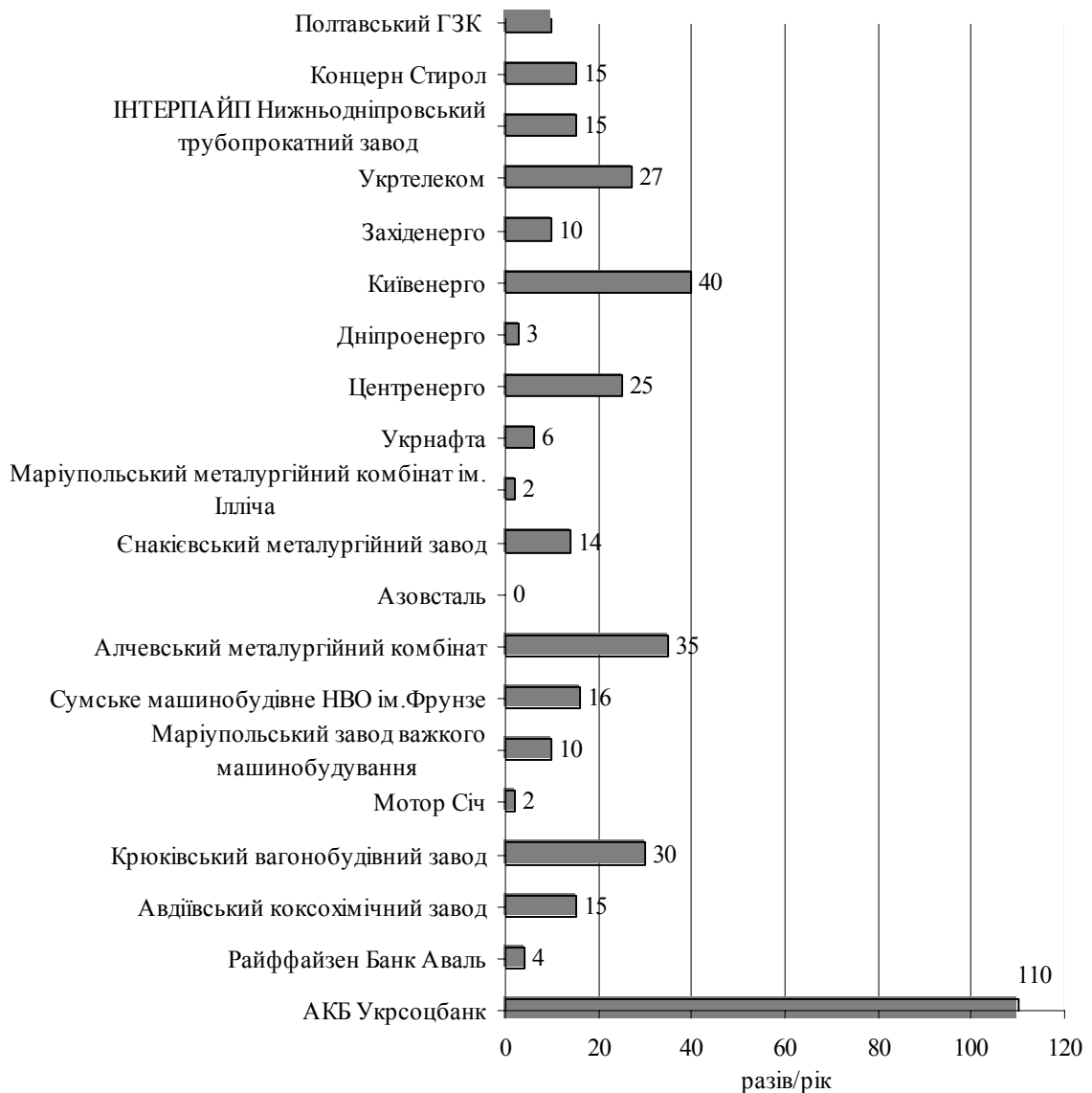

Рис.1. Кількість засідань спостережної ради у досліджуваних ВАТ у середньому за рік протягом 2005-2007 рр.

Для проведення перевірки фінансово-господарської діяльності акціонерного товариства загальні збори обирають ревізійну комісію (ревізора). На усіх досліджених підприємствах, окрім ВАТ «Укртелеком», створено ревізійну комісію. У її склад на ВАТ «Авдіївський коксохімічний завод», ВАТ «Алчевський металургійний комбінат», ВАТ «Азовсталь», ВАТ «Єнакієвський металургійний завод» входить одна особа, на решті підприємств – 3-5, у ВАТ «Мотор Січ» – 7 осіб. Робота ревізійних комісій різниться діловою активністю. Протягом

останніх трьох років не проводилися засідання на ВАТ «Алчевський металургійний комбінат», ВАТ «Дніпроенерго». Разом з тим на ВАТ «Сумське машинобудівне НВО ім.Фрунзе» у середньому відбулося 17 засідань на рік, у ВАТ «Київенерго» – 12.

Практика свідчить про порушення виключної компетенції окремих органів. Так на ВАТ «Мотор Січ», ВАТ «Західенерго» виконавчий орган визначає основні напрями діяльності (стратегії), на ВАТ «Західенерго», ВАТ «Полтавський ГЗК» спостережна рада затвер-

джує річний фінансовий звіт. Але відповідно до норм законодавства вирішення цих питань – прерогатива загальних зборів акціонерів. На ВАТ «Мотор Січ» виконавчий орган, а не спостережна рада, обирає та відкликає голову правління.

Обрання та відкликання голови спостережної ради є виключною компетенцією загальних зборів, але на 7 підприємствах це здійснює сама спостережна рада: ВАТ «Мотор Січ», ВАТ «Сумське НВО», ВАТ «Азовсталь», ВАТ «Єнакієвський метзавод», ВАТ «ММК ім. Ілліча», ВАТ «Київенерго», ВАТ «Західенерго». Аналогічний порядок обрання голови та членів ревізійної комісії, який суперечить законодавству, закріплений у статуті ВАТ «Алчевський меткомбінат».

Розмір винагороди для голови та членів правління ВАТ «Мотор Січ» визначає не спостережна рада, а виконавчий орган. Визначення розміру винагороди для голови та членів спостережної ради є компетенцією загальних зборів, але це право у ВАТ Райффайзен банк Аваль, ВАТ «Крюківський машинобудівний завод», ВАТ «Стирол» передано самій спостережній раді, на ВАТ «Мотор Січ» – правлінню, у ВАТ «Полтавський ГЗК» не належить до компетенції жодного органу.

У супереч законодавству рішення про додатковий випуск акцій, про викуп, реалізацію та розміщення власних акцій у ВАТ «Полтавський ГЗК» приймає спостережна рада, а у ВАТ «Мотор Січ»; ВАТ «ММК ім. Ілліча», «Алчевський меткомбінат» - виконавчий орган. Затвердження зовнішнього аудитора – прерогатива спостережної ради, але у ВАТ «Мотор Січ»; ВАТ «Маріупольський ЗВМ»; ВАТ «ММК ім. Ілліча»; ВАТ «Київенерго»; ВАТ «Західенерго» цю функцію виконує правління. У ВАТ «Полтавський ГЗК» договори, щодо яких існує конфлікт інтересів, затверджують загальні збори акціонерів. На ВАТ «Мотор Січ», ВАТ «Маріупольський ЗВМ», ВАТ «ММК ім. Ілліча» це не належить до компетенції жодного органу.

У статутах усіх підприємств, окрім ВАТ «Укртелеком», наявні обмеження повноваження виконавчого органу приймати рішення про укладення договорів від імені акціонерного товариства, враховуючи їх суму. У статутах тільки 8 ВАТ наявні положення про конфлікт інтересів, тобто суперечність між особистими інтересами посадової особи або пов'язаних з нею осіб та обов'язком діяти в інтересах акціонерного товариства: АКБ Укрсоцбанк, Крюків-

ський вагобудівний завод, Укрнафта, Центренерго, Дніпроенерго, Київенерго, Концерн Стирол, Полтавський ГЗК.

Внутрішніми регламентами акціонерного товариства є Положення: про загальні збори акціонерів, про спостережну раду, про виконавчий орган (правління), про ревізійну комісію, про акції товариства, про посадових осіб акціонерного товариства, про порядок розподілу прибутку. На ВАТ «Укртелеком» відсутнє жодне з положень, на ВАТ «Азовсталь», ВАТ «Єнакієвський металургійний завод» наявне лише Положення про спостережну раду. Положення про посадових осіб акціонерного товариства має лише ВАТ «Укрнафта», Положення про порядок розподілу прибутку – 6 підприємств: ВАТ «Маріупольський завод важкого машинобудування», ВАТ «Сумське машинобудівне НВО ім.Фрунзе», ВАТ «Центренерго», ВАТ «Дніпроенерго», ВАТ «Західенерго», ВАТ «Концерн Стирол».

ВАТ «Райффайзен Банк Аваль» має регламент загальних зборів акціонерів, ВАТ «ІНТЕРПАЙП НТЗ» – Положення про дивіденди по акціям, Положення про порядок ознайомлення акціонерів з інформацією. На ВАТ «Полтавський ГЗК» прийнято Положення про дивідендну політику, Кодекс корпоративного управління, однак жодним чином він не оприлюднений. У ВАТ «Дніпроенерго» існують такі Положення: про порядок нарахування і виплати дивідендів, про порядок розробки та затвердження внутрішніх нормативних актів, про порядок оформлення та реєстрації довіреностей акціонерів, про порядок складання та подання заяв до ВАТ, про інформацію та порядок її надання, про лічильну комісію, про виконавчу дирекцію. У ВАТ «Західенерго» розроблено Положення: про структурні підрозділи, про порядок оформлення і реєстрації довіреностей, про порядок ознайомлення акціонерів з інформацією, про оплату праці членів Наглядової ради.

Тільки 3 підприємства готують фінансову звітність у відповідності до міжнародних стандартів: ВАТ «Авдіївський коксохімічний завод», ВАТ «Крюківський вагобудівний завод», ВАТ «Полтавський ГЗК».

У половини з досліджуваних підприємств аудиторські перевірки акціонерного товариства проводилися зовнішнім аудитором протягом останніх трьох років раз на рік, у половини – частіше. 7 акціонерних товариств змінювало зовнішнього аудитора протягом останніх трьох років, з них п'ять, де аудитор-

ську компанію обирає правління: ВАТ «Райффайзен Банк Аваль» (рішення Спостережної ради), ВАТ «Маріупольський завод важкого машинобудування» (на вимогу акціонерів), ВАТ «Укрнафта» (не задовольняли умови договору з аудитором), ВАТ «Дніпроенерго» (можливість порівняти висновки різних аудиторів), ВАТ «Київенерго» (з причин необхідності проведення тендерних процедур), ВАТ «Західенерго» (згідно рішення засідання дирекції товариства), ВАТ «ІНТЕРПАЙП Нижньодніпровський трубопрокатний завод» (у зв'язку із закінченням терміну дії договору).

У більшості підприємств ревізійна комісія проводить перевірку діяльності підприємства з власної ініціативи, на ВАТ «Райффайзен Банк Аваль», ВАТ «Укрнафта», ВАТ «Центренерго» – за дорученням спостережної ради, на ВАТ «Крюківський вагонобудівний завод», ВАТ «ММК ім. Ілліча» – за зверненням правління, на ВАТ «Мотор Січ», ВАТ «Концерн Стирол» – за дорученням загальних зборів, ВАТ «Єнакієвський металургійний завод», ВАТ «Укрнафта» – за дорученням акціонерів, які володіють більше 10%.

11 підприємств (55%) протягом останнього року отримували платні послуги консультантів у сфері корпоративного управління чи фінансового менеджменту. 8 підприємств (40%) вели переговори з потенційним інвестором про залучення іноземних інвестицій. Залучення інвестицій шляхом емісії акцій планували ВАТ «АКБ «Укрсоцбанк», ВАТ «Райффайзен Банк Аваль», ВАТ «Алчевський металургійний комбінат», ВАТ «Єнакієвський металургійний завод», ВАТ «Укрнафта», ВАТ «ІНТЕРПАЙП Нижньодніпровський трубопрокатний завод». Депозитарні розписки мали намір використати ВАТ «Райффайзен Банк Аваль», ВАТ «Мотор Січ», облігації – ВАТ «АКБ «Укрсоцбанк», ВАТ «Райффайзен Банк Аваль», ВАТ «Маріупольський завод важкого машинобудування» ВАТ «Дніпроенерго», ВАТ «Західенерго». 6 підприємств (30% загальної кількості) сподівалися на надходження з бюджету.

Жодне з підприємств не змінювало особу, яка веде облік прав власності на акції у депозитарній системі України протягом останніх трьох років, за виключенням ВАТ "ІНТЕРПАЙП НТЗ". Припинення дії договору на ведення реєстру власників іменних цінних паперів відбулося за ініціативою Реєстратора.

Тільки половина акціонерних підприємств планувало включити власні акції до ліс-

тингу фондових бірж протягом наступних трьох років: АКБ Укрсоцбанк, Райффайзен Банк Аваль, Мотор Січ, Маріупольський завод важкого машинобудування, Алчевський металургійний комбінат, Укрнафта, Центренерго, Київенерго, Західенерго, Полтавський ГЗК.

Проведене дослідження дозволяє зробити такі висновки.

1. В індексний кошик ПФТС входять 20 відкритих акціонерних товариств з високо концентрованою власністю, де влада належить мажоритарним акціонерам. До позитивів практики корпоративного управління слід віднести: регулярне проведення загальних зборів акціонерів, у т.ч. позачергових для вирішення невідкладних проблем; формування спостережних рад і ревізійних комісій; залучення до складу спостережних рад підприємств, які мають стратегічне значення, представників держави; використання послуг зовнішніх аудиторів і фінансових консультантів, створення спеціальних підрозділів, які відповідають за роботу з акціонерами, напрацювання внутрішніх Положень регулювання діяльності товариства.

2. Вадами корпоративного управління окремих підприємств є: відсутність незалежного контролю за ходом реєстрації акціонерів на загальних зборах; неналежні умови для вільного волевиявлення під час голосування на них; недотримання вимог до кількісного і якісного складу спостережної ради і періодичності проведення її засідань; відсутність комітетів у складі спостережної ради і посад корпоративного секретаря; формальний характер діяльності ревізійної комісії; перерозподіл повноважень органів акціонерного товариства на користь спостережної ради і правління; низький рівень використання інфраструктури фондового ринку і фінансових інструментів залучення капіталу; формування фінансової звітності лише до національних стандартів; відсутність внутрішніх регламентів з ключових питань діяльності акціонерного товариства: кодексу корпоративного управління, положень про посадових осіб акціонерного товариства, розподіл прибутку, дивідендну політику тощо.

3. Для покращення практики корпоративного управління необхідно:

– покращити захист міноритарних акціонерів, що передбачає, зокрема, обов'язкове представництво дрібних власників в органах управління підприємства і забезпечення їх прав під час банкрутства або реструктуризації;

– забезпечити рівноправний доступ усіх акціонерів до інформації, яка стосується ком-

панії, шляхом надання інформації про діяльність компанії її акціонерам вчасно і у встановлених обсягах;

– чіткіше розподілити повноваження і обов'язки органів управління компанії, розширити перелік питань, які знаходяться у виключній компетенції зборів акціонерів;

– підвищити вимоги до професійно-особистісних якостей членів спостережної ради, здійснювати оплату їх діяльності залежно від результатів операційної діяльності товариства і котирувань акцій.

Перспективами подальших досліджень є оцінка капіталізації підприємств – лідерів фондового ринку України.

Література

1. Зомчак Л.М. Передпрогнозний аналіз фондового індексу ПФТС методами вейвлет-технологій [Текст] / Л.М. Зомчак // Проблеми і перспективи розвитку банківської системи України: Збірник наукових праць. – Випуск 22. – Суми: УАБС НБУ, 2007. – С. 296-304.
2. Романова В.С. Система індикаторів

фондового ринку України та напрямки її удосконалення: Автореф. дис... канд. екон. наук: 08.06.02 [Текст] / В.С. Романова; Укр. акад. зовніш. торгівлі. – К., 2000. – 23 с.

3. Нескородєва І.І. Формування і застосування фондових індексів в Україні: Автореф. дис... канд. екон. наук: 08.00.08 [Текст] / І.І. Нескородєва; Харк. нац. ун-т ім. В.Н.Каразіна. – Х., 2007. – 19 с.

4. Шелудько Н.М. Фінансові кризи на ринках, що розвиваються: теоретичні й емпіричні аспекти аналізу [Текст] / Н.М. Шелудько, А.І. Шкляр // Фінанси України. – 2009. – №2. – С.3-21.

5. Про господарські товариства: Закон України від 19.09.1991 р. №1576-ХІІ // Відомості Верховної Ради. – 1991. – №49. – Ст.682.

6. Про акціонерні товариства: Закон України 17 вересня 2008 р. № 514-VI // Відомості Верховної Ради України. – 2008. – № 50-51. – Ст.384.

Стаття поступила в редакцію 20.04.2009

**В.Н. КОВАЛЕВ, д. э. н., профессор,
Ю.В. РОМАНУША,**

Украинская инженерно-педагогическая академия (г. Артемовск)

ЭКОНОМИЧЕСКАЯ РОЛЬ И КЛАССИФИКАЦИЯ МЕТОДОВ УПРАВЛЕНИЯ СОВРЕМЕННЫМИ ПРЕДПРИЯТИЯМИ И ИХ ПЕРСОНАЛОМ

Современные предприятия являются важнейшим элементом экономического потенциала страны, от конечных результатов деятельности которых, в конечном итоге, зависит уровень экономического развития государства. Поэтому производственные результаты работы предприятий, которые выражаются в увеличении прибыли, росте объемов производства и рентабельности, снижении себестоимости продукции, определяют хозяйственные успехи страны в целом. Общеизвестно, что на успешность деятельности предприятий оказывают влияние многие факторы микро- и макросреды, но определяющим из них является эффективное использование трудовых ресурсов на основе применения рациональных методов и систем организации и управления.

В экономической литературе вопросу о методах управления предприятиями и персоналом посвящено значительное количество научных работ и публикаций. Вопросам изу-

чения общей теории управления посвятили свои работы такие известные отечественные и зарубежные ученые, как Кнорринг В. И. [7], Дякин В. Н., Матвейкин В. Г., Дмитриевский Б. С. [4], Мескон М., Альберт М., Хедоури Ф. [11], Большаков А. С. [1], Вершигора Е. Е. [2], Герчикова И. Н. [3], Кабушкин Н. И. [6], Шегда А. В. [15], Стивенсон В. Д. [13], Отенко И. П. [5], и др. Исследование социально-психологических аспектов в экономических методах управления отражено в работах Колпакова В. М. [9], Мешкова А. В., Мудрой Г. Е. [10], Пелиха А. С. [12], Туровца О. Г., Бухалкова М.И., Родинова В.Б. [14] и др. Они также рассмотрены в одной из наших работ [8].

Однако в указанных работах отсутствует единство взглядов на сущность методов управления, критерии оценки их эффективности. Не систематизированы классификационные при-

© В.Н. Ковалев, Ю.В. Романуша, 2009